

עלון תורני

עלון תורני שבועי בעניני אגדה והלכה אקטואלית

פרשת משפטים

י-ם:	ח'פ-ה:	ב"ש:	ת"א:	ניו יורק:	פריז:	לונדון:	קזבלנקה:	מפסירין:
16:54	17:02	17:12	17:10	17:17	17:51	16:56	18:49	הדבר אשר היה
18:07	18:07	18:09	18:09	18:19	19:09	18:17	19:58	
18:47	18:45	18:47	18:44	18:50	19:35	18:40	20:32	

דבר ה' זו הלכה

מעובד מתוך ספרי הגרש"ז רוח שליט"א ראש המכון

דיני החגבים וסימני טהרתם והאם אפשר לסמוך על המסורת ולאוכלם בזמן הזה

חגב שאין לו סימני טהרה, הרי הוא אסור מדין שרץ. ומאידך חגב שיש לו סימני טהרה התירנו התורה כמפורש בחומש ויקרא "את אלה מהם תאכלו את הארבה למיננו" וגו' וסימני החגב הטהור נתבארו במשנה בחולין פ"ג מ"ז ובגמ' חולין דף ס"ה ע"ב. והביאם להלכה רבנו הרמב"ם בלכות מאכ"פ א"א ה"א וז"ל "ומני חגבים שהתירה תורה שמונה ואלו הם חגב, וכו' מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן אוכל, והציד נאמן עליהם כעוף, ומי שאינו בקי בהן בבודק בסימנים, ושלשה סימנים יש בהן: כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים שחופות רוב אורך גופו ורוב הקף גופו, ויש לו שני כרעים לנתר בהם הרי זה מין טהור, ואף על פי שראשו ארוך ויש לו זנב אם היי שמו חגב טהור".

והנה רש"י בחולין שם ובביאורו לתורה כתב "ויש הרבה מהם במקומינו בינותינו, אבל אין אנו בקיאים בהן שארבע סימני טהרה נאמרו בהם וכו' וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינותינו, אבל יש שראשן ארוך ויש שאין להם זנב וצריך שיהיה שמו חגב וכו' ואנו יודעים להבדיל ביניהם. עכ"ל אולם מדברי הרמב"ם דלעיל מבואר שלא חש כלל לחשש של רש"י.

ומסיים דברי הרמב"ם שכתב שאע"פ שראשו ארוך ויש לו זנב אם היה שמו חגב טהור משמע שדווקא היכא שיש לו זנב וראשו ארוך צריך שיהיה שמו חגב אך בלאו הכי כל שיש לו את כל הסימנים אין צורך שיהיה שמו חגב. אולם באמת פשוט דברי המשנה והגמרא שתמיד בעינינו שיהיה שמו חגב וכך כתב רבנו הרדב"ז וכן למד רבינו צמח בן הרשב"ץ בדברי הרמב"ם בספרו שו"ת יצן ובוזע ח"א סי' ס"ד עיי"ש. וכן פסק בשו"ע (יו"ד סי' פה סעיף א) וז"ל "סימני חגבים וכו' ואע"פ שיש בו כל הסימנים הללו אינו מותר אלא אם כן שמו חגב או שיש להם מסורת ששמו חגב" עכ"ל.

ובגדר המסורת כתב היכן ובוזע בתשובה הנז' שאומנם בזמנו אין מסורת על שמות החגבים הטהורים ומשום הכי אסרם בתחילה, אך כששאל זקנים מתפילאלת ומתלמסאן העידו על סוגי חגבים שנאכלים וכך אמר לו רבי יהודה הכהן שנאכלים בגרבר ובתרבלס ובמחוזותיהם, אם כן יש להם מסורת שאוכלים סוגי חגבים אלו אך אין להם מסורת ששם חגב, וגם זה בכלל המסורת, ועל כן אין יכולת ביד שום אדם למנעם ממנהגם.

וכ"כ הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א שמה שהצריכה ההלכה שיהיה שמו חגב פשוט שאין הכוונה שאם יסכימו בני אדם לקרותו בשם חגב יהיה מותר אלא הכוונה שאם נקרא שמו חגב בפי העם זה לאות שמקובל ומשתלשל בידם מדור דור שאכלו מין זה כיון שהוא טהור מן התורה.

מעבר לסימנים הנזכרים בהלכה יש סימן מובהק אצל בני מרוקו ותימן שאצל החגבים הטהורים יש סימן כעין האות ח' וסימן זה שמענו כבר מזקנינו ששמעו מדורות ראשונים.

כדברי רש"י הנז' שאין אנו יודעים להבחין בין סוגי החגבים כתב המאירי וכן פסק הט"ז (יו"ד פה ס"א) שעכשיו נהגו שלא לאכול שום חגב לפי שאין אנו בקיאים בשמותיהם. וכן הביא הברכי יוסף. וכן העיד הרב כנסת הגדולה שבתורכיה אין אוכלים החגבים, וכתב הוב"ז צדק שכן המנהג בבבל.

ויודעים דברי האור החיים הקדוש בספרו פרי תואר שצוות ככרוכיה שאסור לאכול הארבה עד שפסיקה זו השפיעה הרבה וכמה קהילות במרוקו ואף מחוצה לה הפסיקו עקב זה את אכילת הארבה. אך הרבה מחכמי דורו חלקו עליו וכן כתב רבי פתחיה ברדוגו בשו"ת נופת צופים שאין בגלל דבריו לשנות את מה שאנו אווזין מפי רבנן קשישיא וכו'. וכן הביא בשו"ת דברי חכמים.

מסקנת הדברים: חגבים שיש להם סימני טהרה ויש מסורת שאוכלים אותם ושם חגב עליהם, יש אומרים שבזמן הזה אין לאוכלם כיון שאין אנו בקיאים בשמותם. אך העיקר להלכה שאותם עדות שנהגו אבותיהם היתר באכילת החגבים על סמך הסימנים והמסורת, שיכולים להמשיך ולהחזיק במסורת זו גם בזמן הזה.

(שו"ת שש משאר כרך א יו"ד סי' טז)

חכמת שלמה

לקח ולימוד מן הפרשה על פי שיעורו של מו"ד הראש"ל הגר"ש עמאר שליט"א רבה של ירושלים

בפרשתנו פרשת משפטים בכל פסוק ופסוק יש גופי תורה והרבה מהלכות חושן משפט נמצאים בה נעמוד על אחד הפסוקים: "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשך" פסוק זה מכיל את כל החסד והחמלה שצריכה להיות אצל כל אחד על חברו וגם בדורנו שיש שפע גדול ועצום של אוכל ושל לבוש עדיין חיים בקרבנו אנשים שלא מספיקים להביא טרף לביתם השם ירחם. אומרת התורה "אם כסף" קודם כל אם יש לך כסף תשאל את עצמך למה לך יש ולמה לשני אין הרי השם ברא את כולם אותו דבר והשם נותן לחם לכל בשר והוא חותך חיים לכל חי ומדוע לאחד נתן הרבה כסף ולשני אין במה לקנות אוכל אלא שהשם ברא את האדם בעולם הזה כדי לנסות אותנו כמו שאומר המסילת ישירים. אלא שהניסיונות שונים מאחד לשני יש אחד שמתנסה בניסיון העושר השם נותן לו עושר והוא שמח ומרווח אבל מנסים אותו לראות איך הוא מתנהג האם הוא "וישמך ויורונו ויבעט" לא אכפת לו מאחרים ולא אכפת לו מהעניים ואם בא אליו איזה עני הוא נוף בו ואומר לו לך לעבוד ומדבר גבוהה אבל יש עשיר שהוא מבין שהשם נתן לו כסף בכדי להרבות טובות וחסדים וכמו שכתוב "פור נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד" הוא שמח על הניתנה כי בזה הוא עושה את רצון השם. אלו הם הניסיונות של העשירים.

ויש את הניסיונות של העני יש עני שמתוך עוניו הולך לעסוק בגנבות או בכל מיני דברים לא ישרים שמפילים את האדם לכאר שחת בעולם הזה ובעולם הבא ויש עני שמקבל עליו את הדין ומצטמק ורע לו ועושה השתדלות אבל הוא לא יעשה דבר אסור על כן אמרה התורה אם כסף ויש פה פסיק, שבין למי שיש ובין למי שאין יש בו ניסיונות ואם אנחנו יודעים שזה אכן ניסיונות אז כבר אנחנו מתנהלים אחרת. רבי ישראל סלנטר אמר על הפסוק במשלי "תחנונים ידבר רש ועשיר יענו עזות" שכשקוראים את הפסוק חושבים שהטענה היא על העשיר בלבד למה אתה עונה בעזות תענה לו ברכות ובסבר פנים יפות אבל יש כאן גם טענה על העני למה אתה צריך להתחנן גם שאתה מבקש תהיה בבטחון בהשם ולא תשבר ככה צריך לעמוד.

וממשיכה התורה "אם כסף תלוה את עמי" שיש כאלו שאין להם אבל הם לא מבקשים מרוב הבושה והם יושבים בביתם ומצטמקים רחמנא לצלן. פעם אמר לי זקן מחיפה בן מאה שנה מה הפרוש המימרא עני חשוב כמת שעני שיכול לפשוט את ידו ולבקש הוא עדיין לא חשוב כמת אבל עני שהוא חשוב ומחמת חשיבותו הוא מתבייש לבקש הרי הוא כמת כי הוא לא יכול לדבר והוא סובל על כן אמר הכתוב אם כסף תלוה את עמי שאותו אחד שמתבייש תן לו את זה כהלוואה כדי שלא יתבייש.

וממשיכה התורה "את העני עמך" אומרת התורה לעשיר גם החלק של העני מופקד אצלו וזהו עמך. אל תחשוב שאתה יותר מדי עושה לו טובה זה שלו ורק מופקד בידך על כן תחזיר לו את פיקדונו באהבה ובחזרה.

אם נקרא את הפסוקים האלו וניקח אותם ללב ונחשוב תמיד זה על זה תהיה לנו חברה משוכחת ומתוקנת ונעבוד את השם שכם אחד אמן

יוצא לאור ע"י 'המכון למצוות התלויות בארץ'

בראשות הגאון רבי שניאור ז. רוח שליט"א.

רבי עקיבא 4 אלעד. טל 03-9030580 פקס 039030891

מייל: b.m@macon.co.il אתר המכון: hamachon.co.il

עורך: הרב יחיאל רוח שליט"א.

מעשה אבות

הרב אליעזר די אבילה - ג' באדר א' ה'תקכ"א

נולד בעיר רבאט לאביו רבי שמואל די אבילה מחבר הספר און שמואל וכתר תורה. אמו היא אחותו של רבי חיים בן עטר זי"ע. לפי המסורת מוצא משפחתו הוא מן העיר אווילה שבספרד, ממנה גורשו היהודים בעת גירוש ספרד.

בגיל חמש עשרה נשא אישה יתומה, בת ר' אליהו הלוי בן שושן, אחד מנכבדי סאלי. את עיקר תורתו למד מפי אביו הרב שמואל די אבילה, לו היה בן יחיד, ולמד ממנו את דרכי העיון והפלפול. כבר בגיל צעיר נודע בשקידתו העצומה בתורה, חתנו ותלמידו, רבי שלמה די אבילה, מספר על רבו: "שמים היוותו חי על האדמה נכספה וגם כלתה נפשו לשקוד על דלתות בית המדרש, לא ימיש מתוך האוהל מהנץ החמה עד סוף היום, ולילה ללילה יחזה דעת."

בתקופה זו הייתה קהילת יהודי רבאט קהילה קטנה יחסית, אשר רוב תושביה היו אנשים אמידים וסוחרים שבאו מן העיר סאלי הסמוכה. רבי אליעזר די אבילה היה החכם הראשון שהתגורר בה והקים ישיבה, בה למדו תלמידים חריפים רבים מכל הסביבה, ורבי אליעזר היה מפרנסם ותומך בהם. חברו לבית הדין, רבי חיים טולדנו, מתאר אותו כ"מעוטר בתלמידים כמלך בגדוד". רבי אליעזר היה אדם אמיד ועשיר גדול, אך בשל רצונו להתמסר ללימוד הוא מסר את עסקי המסחר לניהולם של בני משפחתו.

רבי אליעזר נודע בחריפותו הגדולה ועיונו העמוק בתלמוד, ונחשב לגדול המפולפלים בדורו. גדולי דורו החשיבוהו כ"מהרש"א של בני המערב". בנוסף להרבצת בתורה, כיהן רבי אליעזר גם כרב ואב"ד בערי רבאט וסאלי, והיה נחשב לנושא דגל ההוראה בארצות המערב. אליו היו מריצים את השאלות הסבוכות שלא ניתן היה להגיע בהם לפשרה.

בשל חריפותו הגדולה היה מרשה לעצמו לפסוק הלכות גם מכוח סברא ופלפול. במקרים רבים היה שולח תשובות הלכתיות לדיינים בהם דחה את פסקיהם. אך הם לא תמיד ראו זאת בעין יפה. הדבר בולט במיוחד בהתכתבויותיו עם חכמי מרקש, שנחשבו לגדולי המעיינים במשא ומתן התלמודי. באחת מתשובותיו אליהם הוא כותב:

כתבתם שקושיותי חלושות... ולא כך היא המידה, אלא היה לכם לבוא בתשובות ושאלות, ולא באמרתי ונעשה רצוני שתכתבו, לא פירכא חזינא ולא תיובתא חזינא, כי מי

יחוש ומי ישמע לכם לדבר הזה, ואין אומרים למי שלא ראה את החודש שיבוא ויעיד, ואם לא הייתם מפרשים דברים, הייתי אומר אפשר דטעות אית לכו, אבל גיליתם דעתכם שלא נטפלתם כלל להבין דברי, והשוויתי בעיניכם כתלמיד בור שכתב דברים מבלי הבנה.

החיד"א כותב ששמע עליו נוראות ונפלאות על עומק עיונו וחרירותו, ועדיין אין כל זה ניכר מספריו כיוון שהיה כותב ומוחק כותב ומוחק, עד שכתב קיצור האמת.

ישנה מסורת מוקני חכמי רבאט. שבאחד מביקוריו של אור החיים הקדוש אצל אחותו שהיא אמו של רבינו אשר היה קשור אליה מאוד, היה אור החיים עוקב אחרי אחיינו הקטן ומשתעשע אתו בדברי תורה ונהנה מאוד מחוכמתו המופלאה ומפיקחותו הנדירה, האו"ח השמיע לו חידוש עצום עמוק ומפולפל, מיד רבינו שהיה עדיין ילד בגיל רך מאוד סתר לו את החידוש והפיל לו את הבגין כלאחר יד, ובגלל שדיבר אתו בתקיפות כאדם בוגר, האו"ח פלט מפיו אמרה הנאמרת בתור "חיבה" לאדם צעיר העושה מעשה בגרות, "אימסי סגיר" דהיינו שילך מהעולם הזה צעיר, אמו שמעה דיבור קשה זה יוצא מפי אחיה הצדיק מיד גערה בו ובקשה שיברך אותו, האור החיים התנצל מאוד ואמר לה שזה נפלט לו מפיו מרוב שמחה ששמע אחיינו איך הוא מפרק הרי הרים כלאחר יד. מיד בירך אותו לבטל הגזירה. אך כדי להרגיע את לבה של אחותו הוסיף ואמר: "הי רצון שכל מה שיגורו עלי יהיה גם עליו ויוכה ויגדל כמוני" ואכן דיבורו הקדוש של האו"ח נקלט בשמים ונהג נגזר שגם רבינו הקדוש נפטר בגיל מ"ז באותו גיל של דודו האור החיים הקדוש.

עז היה רצונו של רבי אליעזר לעלות לירושלים ולחיות שם את יתר שנותיו אך לא עלתה בידו. הסתלק בבוקרו של יום שבת קודש ג' באדר א' תקכ"א ומנוחתו כבוד בעיר רבאט. השאיר אחריו בת אחת, שהייתה נשואה לאחד מבני משפחתו, רבי שלמה די אבילה, שהוציא לאור את כתביו.

מספריו שנדפסו: מגן גבורים ביאורים על כמה ממסכתות הש"ס. מלחמת מצווה - על שורשי ההלכות בש"ס ובפוסקים. באר מים חיים - שאלות ותשובות. מעין גנים - חידושים וביאורים על כל חלקי הטור. חסד ואמת - דרשות וחידושי אגדות.

מילי הקסידות

איתא במסכת בבא מציעא [פג ע"ב] "דרש רבי זירא ואמרי לה תני רב יוסף מאי דכתיב תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער?" "תשת חושך ויהי לילה" זה העולם הזה שדומה ללילה "בו תרמוש כל חיתו יער" אלו רשעים שבו שדומין לחיה שביער, שעכשיו הם שולטים אבל בעולם הבא "תורח השמש" לצדיקים, ויאספון רשעים לגיהנם. "ואל מעונותם ירבצון" אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו, "יצא אדם לפעלו" יצאו צדיקים לקבל שכרם, "ולעבודתו עדי ערב" במי שהשלים עבודתו עדי ערב, והיינו שהשלים עבודת הבורא עד יום המיתה שנראת ערב, עד כאן דברי הגמרא.

ויש להקשות מדוע רבי זירא לא פירש את הפסוק כפשוטו, שהקב"ה משים חושך ונהיה על ידי זה לילה, וממילא יוצאות החיות לטרוף, משום שאין בני אדם מצויים באותו זמן. ומה גרם לו לרבי זירא להוציא פסוק זה מפשוטו?

ונראה לומר שהוקשה לו אמאי כפל הכתוב "תשת חושך ויהי לילה" הרי חושך הוא לילה כדכתיב "ולחושך קרא לילה" לכן פירש רבי זירא "תשת חושך ויהי לילה" שזה הולך על העולם הזה שהוא דומה ללילה. והטעם שהעולם הזה הוא נקרא חושך, הוא משום שאין ניכר בו בין טוב לרע, מאחר שאין עונש הרשעים מגיע כבר בעולם הזה, אלא לעולם הבא, ולכן העולם הזה הוא חושך, שכל דבר שבגללו אי אפשר להבין בין טוב לרע הוא נקרא בשם חושך, וכפל הכתוב ואמר שחושך זה הוא כמו לילה שכמו שבלילה אין אדם מבחין ומכיר את חברו, כך העולם הזה נקרא חושך כיון שאין אדם מבחין בו בין טוב לרע כיון שרואה בעולם רשעים שאינם נענשים.

וממשיך רבי זירא ומפרש מהו החושך שבעולם הזה, וכיצד הוא נעשה, ועל ידי מי הוא בא, ומפרש שהחושך הוא נעשה בעולם הזה על ידי מ"ש "תרמוש כל חיתו יער" שאלו הם הרשעים שבעולם שהם דומים לחיה שביער, כלומר שהם כמו שהחיות שביער מסתתרים במסתרים ובמחבואות שנמצאים ביער ועל כן אין אדם יכול לתפוסם ולהרגם ועל ידי זה הם ניצולים, אך אם היו החיות במקום בקעה בשטח מישור ללא עצים, בוודאי היו יכולים בני אדם לתפוסם. וכמו כן הרשעים, אין אדם מכיר במעשיהם שהם רשעים מאחר שאין נפרעים מהן בעולם הזה, ואדרבה לפעמים בטובה הם מצויים, על כן אין הם ניכרים בעיני

כולם לרשעים. אך אם היו הרשעים במקום גלוי שהוא העולם הבא היו בני אדם יודעים בוודאי מיהו רשע.

ועוד המשיך הכתוב ואמר "הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אוכלם" ואפשר לפרש גם פסוק זה על דרך הנוכח שכשבני אדם רואים שדרך רשעים היא לשאוג ככפירים המסתתרים ואורבים לעניים וגונבים מהם וגוזלים וחומסים שהרי בלאו הכי יודעים אותם בני האדם שאין הצדיקים ככפירים דהיינו בני אריות שטורפים וגוזלים בני אדם אלא רק מבקשים לחם לאכול ובגד ללבוש כמו שביקש יעקב אבינו אבל הרשעים לא די להם שחומסים אלא שגם חושבים בליבם שמה שאין נפרעים מהם על מעשיהם הרעים שמע מינה שדרכם זו היא טובה לפני המקום והולכים ומוסיפים בדרכיהם וכסבורים שאינם עושים שום רע ועל כן עוד גדלה חוצפתם ולא זו בלבד אלא שמבקשים מאל אוכלם שמבקשים ממנו יתברך שיזמן להם עוד מה לטרוף כיון שסוברים שדרכם דרך ישרה היא.

אך כשתורח השמש כלומר כשתורח השמש באור גדול שזה הוא בזמן עולם הבא אז יהיו ניכרין הרשעים וכל בני אדם יבחינו בבידור ברשעתם ואז בזמן ההוא "יאספון" יסתלקו הרשעים הללו ויאספו לגיהנום ושם יהיה מקומם, אך הצדיקים עליהם נאמר "ואל מעונותם ירבצון" שכל צדיק וצדיק יגיע אל מקום כבודו ומעונו המוכן לו.

ואחר כך אמר "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב" וביאר רבי זירא פסוק זה על יציאת הצדיקים לקבל שכר, והטעם שלא פירש כפשוטו כיון שהוקשה לו הכפל הלשון 'פעלו' ו'עבודתו' שלכאורה היינו הך, ועל כן פירש ש'פעלו' זהו הפעולה והמעשים של הצדיקים שידוע הוא שמכל המצוות והמעשים טובים שעושה האדם נפעלים עולמות מאירים ושכר טוב לעושיהם ותענוג גדול לנשמותיהם, וזהו "יצא אדם לפעלו" שכשיצא אדם מהעולם הזה לעולם הבא יקבל את פעלו שפעל על ידי עבודתו בעולם הזה. ומה שממשיך הפסוק ואומר "ולעבודתו עדי ערב" רוצה לומר שכל זה הוא דווקא במי שהשלים את עבודתו בעולם הזה עד ערב, דהיינו עד יום מותו לאפוקי אם היה צדיק כל ימיו וסרח בסוף ימיו ורחמנא ליצלין ולישזבן וכמ"ש ר"ש בגמרא שם.

(מהספר חסד ואמת לרבי אליעזר די אבילה)

מישג בכשרות

איסור הפצא ואיסור גברא

דברים האסורים בעצמותם על האדם הם הנקראים איסורי הפצא, ואיסורים החלים על האדם שלא לעשותם הם נקראים איסורי גברא

נחלקו ראשונים לגבי איסורי תורה כגון נבלות וטרפות, יש אומרים שהם איסור הפצא, שגוף הדבר הוא שנאסר על האדם, וראה לכך ממה אמרו בחולה שיש בו סכנה וצריך לבשר בשבת, שמוטב לשחוט לו מלהאכילו נבלה, אף על פי ששבת איסור סקילה הוא ונבלה איסור לאו בלבד, לפי שהשחטה בשבת המאכל בעצמו מותר והנבלה גוף המאכל אסור.

ויש אומרים שאיסורי תורה הם איסור גברא. ולדעה זו, יש מהאחרונים שהסביר גדרם של איסורי גברא וחפצא: איסור גברא הוא דבר שנאסר מחמת קדושתו של האדם, שהאיסור פוגם במעלת האדם, כנבלה ושקצים וכדומה. אך איסור הפצא הוא דבר שהאדם אסור לעשותו מחמת קדושת החפץ, שהאדם פוגם במעלת החפץ כשמתקרב אל דבר שהוא למעלה ממדרגתו, כור בתרומה ובקדשים וכיוצא.

יש שכתבו שכל איסור התלוי בזמן ידוע אינו אלא איסור גברא.

איסור אכילה ביום הכפורים אינו איסור הפצא, שהמאכלים בעצמותם לא חל עליהם שום איסור ביום הכפורים, אלא האדם הוא שצריך להתענות בו ביום, ולכן הרי זה איסור גברא. אך לגבי איסור אכילת מוקצה בשבת ויום טוב, אף על פי שתלוי בזמן, מכל מקום יש שצידדו לומר שהוא איסור הפצא.

באיסור חמץ בפסח נסתפקו אם הוא איסור גברא, כיון שתלוי בזמן, או איסור הפצא.

הנדרים הם איסור הפצא, שהאדם אוסר את החפץ עליו ואומר קונם ככר זה עלי, או ככר זה עלי או כהקדש, וכיוצא מהלשונות, שכן בנדרים נאמר: כי ידר נדר, שמתפס בדבר הנדור, והיינו התפסה בחפץ. השבועות הן איסור גברא, שהאדם אוסר את עצמו מלעשות דבר פלוני ואומר שבועה שלא אוכל ככר פלוני וכיוצא, שכן בשבועות נאמר: נִפְשׁ כִּי תִשָּׁבַע, שהאדם הוא שמוזהר.

אף על פי שהנדרים הם איסור הפצא, מכל מקום יש מהראשונים שכתבו שיש בהם גם איסור גברא, שמכיון שנאסר החפץ עליו, הרי הוא מוזהר עליו באיסור של לא יִחַל דְּבָרוֹ, ולאו זה הוא איסור גברא ככל לא תעשה שבתורה. ויש סוברים שנדרים נקראים איסור הפצא בלבד.

האחרונים כתבו שכל איסורים דרבנן הם איסורי גברא, שאין בדברי חכמים כדי לשנות את החפץ מכפי מה שהוא ולקבוע בגוף הדבר מהות של איסור, אלא שהם גוזרים על האדם לעשות או שלא לעשות דבר פלוני.

לפיכך יש מהאחרונים שכתב שייתכן שמי שעבר על איסור דרבנן בשוגג - אין צריך כפרה, שדוקא השוגג באיסור תורה צריך כפרה, כיון שהדבר בעצמו אסור, ואפילו שהוא עשה בלי כונת עברה, מכל מקום עברה נעשתה כאן, אבל באיסור דרבנן, שכל עיקרו אינו אלא איסור על האדם, כיון שלא נתכוין לעבור על דברי חכמים - אין כאן עברה כלל.

הצטרפו ל'בית המעשר'

הבית שלכם להפרשת תרומות ומעשרות כהלכה

תחת פיקוחו של:
"המכון למצוות התלויות בארץ"

ניתן להצטרף ל'בית המעשר'
באתר המכון או במענה הטלפוני

03-9030580

הל

זרעי הל נאספים בתרמילים מצמח ה- Cardamom. ההל גדל בעיקר באסיה ובאפריקה ומשמש את תעשיית התבלינים וכתוספת לקפה בעיקר במדינות ערב, וכתוספת למשקאות חריפים באירופה. זרעי ההל משווקים באריות מסחריות לעולם התעשייה ושם הם נטחנים לתעשיית הקפה, או לעיבודים שונים.

שיווק ההל, נעשה לאחר אחסון ולעיתים ממושך, וגם בבתי העסק הוא שווה עד לשימוש בו, על כן יש לחוש למזיקי מחסן, כאשר התוצרת מאוחסנת בצורה לקויה, כולל פגיעה לעיתים בתוכני התרמיל. כיום קיים שיווק, באריות וואקום, ויש עדיפות לרכוש רק באריות אלו שהם נקיים הרבה יותר מאשר באריות הרגילות.

אופן הבדיקה והשימוש:

הל שלם בתרמיל, יש לפזר את התרמילים על משטח [עדיף בצבע כחול] ולהתבונן ויזואלית, במבט כללי, שאין אבקה, פירורים, קורים וכו' שנגרמו על ידי החרקים או הזחלים.

לאחר מכן יש להתבונן ויזואלית על כל גרגיר, שאין לו חורים. בשיטה זו יש לבדוק את כל התוצרת.

הל טחון, כשהוא טרי מייד לאחר טחינתו הוא בחזקת נקי, ואינו טעון בדיקה. באם הוא עבר אחסון לאחר הטחינה, יש לפזרו על משטח בצבע כחול, ולהתבונן שאין חרקים, זחלים, או סימני חרקים כגון קורים, גבישים או כיו"ב.

חורי גיחה של חרקים בגרגירי הל

פנת המעבדה

היבסיקום

היבסיקום הוא שיה רב שנתי המתנשא לגובה, וכמעט כל חלקי הפרח משתמשים בתעשיית המאכלים והמשקאות, כאשר עם גביעי הפרח טריים או מיובשים משתמשים לתיבולים בסלט, או כתוספת לתה. את הזרעים טוחנים ומשתמשים בהם כתחליף לקפה. בעלים הטריים יש ריבוי של חרקי שדה. בעלים המיובשים, באם האחסון היה לקוי, קיימים גם חרקי מחסן רבים.

אופן הבדיקה והשימוש: פרחים טריים - יש להפריד את העלים ולהשרות אותם במים עם חומר ניקוי למשך כ- 3 דקות, ובאמצעות ספוג לשפשף כל עלה משני צדדיו.

פרחים מיובשים:

באם תהליך הייבוש, היה תחת פיקוח כשרותי הבקי בענייני חרקים, והמוצר אושר כנקי מחשש חרקי שדה, אופן הבדיקה מחשש לחרקי מחסן ניתן לבחור באחת משתי האפשרויות הבאות: אפשרות א: לפזר את הפרחים המיובשים, על משטח בצבע כחול, ולהתבונן שאין חרקים בוגרים או זחלים או אחד מסימני החרקים. כיון שבפרחים המיובשים מקומות מסתור, הבדיקה צריכה להיעשות בזהירות מרובה, או להשתמש באפשרות הבאה שהיא עדיפה. אפשרות ב: לצורך חליטה, ניתן לחלוט במים רותחים לפי הצורך ולהעביר לכוס השתייה באמצעות מסננת צפופה [כגון בד צפוף כעין חיתול של תינוק]. באם תהליך הייבוש, נעשה ללא פיקוח על חרקי שדה, כיון שלפרח זה מקומות מסתור רבים, יש לחוש כי נשארו חרקי שדה במוצר, ואופן השימוש הוא רק באמצעות חליטה, וכמבואר באפשרות השנייה לעיל. המשווק בתוך שקיות "תה צמחים" - ניתן להשתמש בהם כמות שהם.

מבזיל קו ההלכה

שאלה: יש לפני זית פרוס ותמר שלם על מי עלי לברך ראשון?

תשובה: עדיף לאחוז את שניהם בידו בשעת הברכה, ולאכול מעט משניהם יחדיו.

ביאור הדין: בגמ' ברכות (טז:) אתמר פתיתין ושלמין רב הונא אמר מברך על הפתיתים ופטר את השלמים. ור' יוחנן שלמה מצוה מן המובחר. אבל פרוסה של חטים ושלמה של שעורים מברך על הפרוסה של חטים ופטר את השלמה של שעורים. ובהמשך תלו דין זה במח' ר' יהודה וחכמים. ומסיק אמר רב נחמן בר יצחק וירא שמים יצא ידי שניהן. ומנ' מר בריה דרבנא, דמר בריה דרבנא מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע. ובפירוש דברי הגמ' נחלקו רש"י ותוס'. דעת רש"י והראב"ד שהדין להניח פרוסה בתוך השלמה הוא באופן שיש לחם שלם ופרוסה גדולה. אבל להתוס' והראב"ד שהדין להניח פרוסה באופן שהשלמה של שעורים והפרוסה של חטים. וכדבריהם פסק הש"ע (סי' קסח סעי' א).

ובביאור הדין מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע, כתב רש"י ובוצע או משניהם או מן השלמה. וכתב על כך הרא"ש דמ"מ יוצא ידי שניהם כיון שמניח שניהם יחד היו כאילו בוצע משניהם. אבל העיקר כהלשון הראשון שבוצע על שניהם. כדמוכח ממה שאמרו בגמ' לאח"מ הכל מודים בפסח שמניח שלמה בתוך הפרוסה ובוצע, מ"ט לחם עוני כתיב ביה. משמע שבוצע מן הפרוסה שכן דרכו של עני. וכ"ד הרמב"ם והטור. ורבנו יונה כתב שאין צריך לבצוע משניהם, אלא בוצע מן הפרוסה של חטים.

כתב השל"ה בשם מהרש"ל שאם אחר סועד עמו אחד יברך על השלם והשני על הפרוסה. ותמה עליו דהיאך נעשה פשרה שלא נזכר בגמ'. בפרט שיש כאן משום ברב עם הדרת מלך שיברך האחד ויוציא השני (אלא שלפי מה שכתבו בהגהות א"מ לעיל שגם כשאחד מברך ויש עונים רבים מתקיים ברב עם לק"מ). עוד הקשה דהא צריך לברך על הפרוסה של חטים, ונמצא שאחד ברך על שלמה של שעורים. וקאי עליה בצ"ע וכתב דעכ"פ מודה כשאחד מהם בעה"ב שהדין הוא שבעה"ב בוצע יש לו לבצוע על שניהם.

ולכא"ז צ"ל ששיטת המהרש"ל היא שכיון שנאמרה ברכה על דבר חשוב סגי בהכי גם אם הברכה השניה היא על דבר שאינו חשוב. ויש להביא לזה קצת ראיה שהרי כשאין ברכותיהן שוות אין דיני הקדמה אלו, והיינו טעמא כי סוף סוף יברך גם עליו. ובביאור הלכה כתב שגם המהרש"ל לא התכוין אלא שאחד מברך ומוציא את השני אלא שטוב שהשני יטול בידו את השלמה כדי שתהיה הברכה על שניהם. ובהגהות א"מ הקשו דנמצא שאין מברך על השלמה. והיינו שלא ת' אלא את קו' המג"א הראשונה אבל השניה אכתי קשיא עליה.

ופשוט דה"ה בכל מין שבעה כשהאחד סמוך יותר לארץ, וכגון זית פרוס ותמר שלם, שהזית קודם כיון שסמוך לארץ. וירא שמים יברך על שניהם יחד ויבצע על שניהם. וא"א ועט"ר הראני לדברי השער הציון בס' ריא שהביא כן מדברי המחצית השקל. וכתב עליו שהמג"א סתם ונראה דס"ל שמן הדין מין שבעה עדיף ורק לענין סעודת פת דהוא עיקר קביעות סעודה אמרו ר"ש יצא ידי כולם. ע"ש. וצ"ע דהנה ז"ל המג"א: מקדים מין שבעה. אפילו הוא חצי פרי והשני הוא שלם. ואם שניהם מין ז', או שניהם אינן מין ז', או מקדים השלם. עיין סימן קס"ח (סעיף א) ובגמרא שם. וא"כ מה הראיה ממה שהמג"א סתם, הלא לא הזכיר כלל מקרה זה שיש לפניו שני מינים ואחד מהם סמוך יותר לארץ והוא חצוי. ואדרבה ציין לס' קסח שממש נלמד כל הדינים שלא נזכרו שם. ובאמת מחצית השקל לא כתב כן כחולק על המג"א אלא כמפרש. ז"ל: עיין סי' קס"ח ובגמרא שם. ר"ל דאמרין ברכות (דף ל"ט עמוד ב) פרוסה של חטים ושלמה של שעורים, דברי הכל מברך על הפרוסה של חטים, ופטר השלמה של שעורים. והיינו משום דאקדמיה קרא לחטין, וא"כ הוא הדין כא. וכן שאר הדינים שכתב מ"א דאם שניהם ממין אחד שמקדים השלם ג"כ יליף מסימן קס"ח דכן מבואר שם. ע"ש. (ורק אצ"ן לס' שלו ס"א במשנ"ב דעדיף מניח כתב ע"ש). ובהגהות א"מ שם כתבו שהעיקר מדברי מחצית השקל. וכתבו דמה שסתם המג"א משום דכן הוא מעיקר הדין אבל יר"ש יצא ידי שניהם. ע"כ. אבל להאמור המג"א כלל לא סתם כזה. אבל מדברי הלכה ברורה נראה שהסכים לדברי המשנ"ב. וצ"ע. ולכן נראה לעיקר שיש לאחוז שניהם בשעת הברכה ולאכול מעט משניהם יחד.

בדיקת דג 'מוריגן הכתם' על ידי מוריגן ראש המכון

מוריגן ראש המכון נמצא זה עתה במדינת מרוקו ועוסק רבות בעניני הכשרות במדינה. השבוע נקרתה לידו הזדמנות פז לבירור הלכתי של דג נדיר. דג זה נקרא "גון דורי" והוא מהטעמים בעולם. הוא מזוהה עם הכתם באמצע גופו ולכן נקרא בעברית 'מוריגן הכתם' או 'אבו כתם' בערבית.

יש פוסקים מומחים שכתבו שהוא לא כשר ויש שהסתפקו. וכבר תקופה ארוכה שהרב מבקש מכמה גויים שכשעלה דג זה יבדקו האם יש לו קשקשים. הם שלחו חזרה שלא מצאו אך הרב לא הכריע בנושא. השבוע הגיע הרב לשוק בטאן טאן בסהרה. וב"ה מצא קשקשים לרוב בכל דג ודג. והנה נפתרו הספיקות הדג עם הכתם כשר למהדרין.

קו ההלכה והכשרות

בראשות הגאון רבי שניאור זלמן רווח שליט"א

הנהגות יום ביומו באורח חיים ויורה דעה ♦ כשרות המזון ♦ כשרות חו"ל
מצוות התלויות בארץ ♦ חרקים במזון ♦ טפילים וכשרות הדגים

03-7528999

פקס: 03-7528992 מייל: b.m@macon.co.il

המענה ינתן
ע"י רבני בית ההוראה
בשעות פעילות בית ההוראה
בשאר השעות
ינתן מענה על ידי הרבנים
המופיעים בתפריט

שעות פעילות
בית ההוראה

ימים א.ג.ה

13:15-14:00 19:15-20:00

ימים ב.ד

13:15-14:00 18:15-19:00

יום שישי

12:15-13:00